

OKULLARDA KARIYER EĞİTİMİ PROGRAMLARININ UYGULANMASI VE YAPILAN ÇALIŞMALARLA İLİŞKİN PSİKOLOJİK DANIŞMANLARIN GÖRÜŞLERİ

Özge KURNAZ,
Amasya Üniversitesi,
ozzgekrnz@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2569-1966

Dr. Öğr. Üyesi Erdoğan BOZKURT,
Amasya Üniversitesi,
erdogan.bozkurt @amasya.edu.tr
ORCID: 0000-0001-5651-122X

Özet

Bu araştırma, okullarda kariyer eğitimi programlarının uygulanması ve kariyer planlama ile gelişimi konusunda yapılan çalışmalara ilişkin psikolojik danışmanların görüşlerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim öğretim yılında Amasya ili Merzifon ilçesine bağlı resmi ilk ve orta öğretim kurumlarında görev yapan 9 psikolojik danışman oluşturmaktadır. Araştırmada veriler 5 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu analizde benzer araştırma verileri sınıflandırılmış ve 5 tema oluşturulmuştur. Genel olarak okul psikolojik danışmanları, kariyer gelişimi ve planlaması konusunda çalışmalar yapsalar da bu çalışmaların yetersiz olduğunu dile getirmekte, okullarda kariyer eğitimi programlarının uygulanmasının gerekliliğini belirtmekte ve sınıf öğretmenlerinin işbirliğinin bu konuda önemli olduğunu ifade etmektedir. Çalışmada toplanan veriler sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve sorunlara yönelik çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Okul psikolojik danışmanı, kariyer eğitim programı, kariyer planlama, kariyer gelişimi.

OPINIONS OF PSYCHOLOGICAL ADVISORS ON THE APPLICATION OF CAREER EDUCATION PROGRAMS IN SCHOOLS AND THE WORKS DONE

Abstract

This research was conducted to examine the opinions of psychological counselors regarding the implementation of career education programs in schools and the studies on career planning and development. The study group of the research consists of 9 psychological counselors working in the official primary and secondary education institutions of the Merzifon district of Amasya in the 2021-2022 academic year. In the research, data were collected using a semi-structured interview form consisting of 5 questions. Content analysis method was used in the analysis of the obtained data. In this analysis, similar research data were classified and 5 themes were created. In general, school counselors state that although they work on career development and planning, these studies are insufficient, they state the necessity of implementing career education programs in schools and the cooperation of classroom teachers is important in this regard. The findings obtained as a result of the data collected in the study were evaluated and solutions were suggested for the problems.

Key Words: School counselor, career education program, career planning, career development.

GİRİŞ

Rehberlik ve Psikolojik danışmanlık uzmanlık alanının ve okul psikolojik danışmanlığının başlaması mesleki rehberlik hizmetleri ile olmuştur. Bu alanda zamanla değişim ve gelişimler olmasına rağmen mesleki rehberlik hizmetleri, rehberlik hizmetlerinin temelindeki yerini sürdürmektedir (Gelso & Fretz, 2001; Schmidt, 1999). 1970'lerden öncesinde mesleki rehberlik, iş olanakları ve mesleki gelişim ile ilgili bilgilendirme şeklinde yürütülürken 1960'lardaki gelişimsel bakış açısı ile 1970'lerden sonra kapsamlı kariyer eğitimi ve gelişimi anlayışı oluşmuştur (Gelso & Fretz, 2001; Gibson & Mitchell, 1999). Super kariyer kavramını ilk kez önererek mesleki gelişim sürecini, hayatın ilk yıllarından başlayarak emeklilik ve mesleğin sonlanmasına uyuma kadar geçen süre

olarak tanımlamıştır (Can & Taylı, 2014). Kariyer kavramı, kişinin hayatı boyunca yaptığı işler, hayatını oluşturan olaylar ve roller, bu rollerde görülen ilerleme, gerileme ve duraklamayı da içeren dinamik bir süreçtir (Kuzgun, 2006; Özyürek, 2013; Yeşilyaprak, 2011). Yani dinamik bir süreç olarak kariyer meslek seçimi kadar meslek seçimi öncesini, sonrasını ve bu süreci de kapsar (Kuzgun, 2000).

Kariyer danışmanlığı kavramı, danışmanın farklı teknik ve süreçler ile çalışarak, kişilerin amaçlarını tanımlayan ve uygulamaya odaklanan, kişinin kendisini ve davranışsal olanaklarını tanımasına yardımcı olunan işbirliği içinde ve dinamik bir süreçtir (Gelso & Fretz, 2001). Kariyer planlaması, kişinin bilgi birikimini ve gelecek kontrolü yeteneğini geliştirmesini, etkili karar verebilmesini, kişisel ihtiyaçlarını belirleyebilmesini amaçlayarak yaşamında kullanabilmesini gerektirir (Vergiliev Tüz, 2003). Kişinin 30 yıl ve belki daha fazla çalışacağı bir işe karar vermesi hayatı için en önemli kararlardan biridir. Çünkü kişinin karar verdiği meslek, hayatında beraber olacağı kişileri, tatillerini ne zaman ve nasıl yapacağını, yaşayacağı şehri, eğitimini ve kariyer sürecini, özgürlüğünü ve yaşam biçimini büyük oranda etkilemektedir (Akkoc, 2009; Niles & Harris-Bowlsbey, 2013). Bu amaçla bir kişiye kariyer planlaması konusunda yardımcı olmak kişinin doğru ve yerinde bir kariyer seçimi yapmasına ve seçtikleri kariyerde akılcı bir şekilde ilerlemelerine katkı sağlayacaktır (Öztemel, 2021). Meslek seçimi önemli ve kritik bir karar olduğu için okullarda ve eğitim süreci içerisinde öğrencilere bu konuda yardım edilmelidir (Doğan, 2002).

Ülkemizde okullarda kişilere mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetlerini okul psikolojik danışmanları tarafından verilmektedir (Yeşilyaprak, 2019). Okullarda okul psikolojik danışmanları tarafından sunulan rehberlik ve kariyer danışmanlığı öğrencilerin kendisini tanımasını sağlayarak öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun üst öğrenim kurumuna ve meslek alanına yönlendirilmesini amaçlar (Bozgeyikli, 2004; Çivildağ ve diğerleri, 2015; Korkut, 2007). Bu hizmetler hem bireye hem de ailesine sunulabilir. Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetinin okullarda sağlıklı ve etkili bir şekilde uygulanabilmesi için iyi bir kariyer rehberliği sistemine ihtiyaç vardır (Erdemir & Kutlu, 2022). Okullarda kariyer eğitimi seminer, konferans, seri toplantılar ya da yapılandırılmış bağımsız programlar şeklinde uygulanabilmektedir. Günümüzde sağlıklı bir mesleki gelişim süreci için öğrencilerin bütün gelişim dönemlerinde, tamamının, farklı düzeylerde mesleki rehberlik hizmetine ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Bu nedenle anaokulundan liseye kadar tüm öğrencileri kapsayan kariyer eğitiminin okulların rehberlik programlarına kaynaştırılmış bir şekilde uygulanması önemlidir. Öğretmenin eğitim programını ve bu programın amaçlarını öğrencilerin kariyer gelişimi destekleyecek şekilde düzenlenmesi ve her sınıf düzeyinde uygulanması ile kaynaşma sağlanabilir. Kariyer gelişim programları sınıflarda, okul psikolojik danışmanının koordinatörlüğü ve müşavirliğinde, öğretmenlerin ve özellikle sınıf öğretmenlerinin işbirliği ve velilerin katılımı ile uygulanmalıdır (Yeşilyaprak, 2021). Türkiye’de 2006 yılında MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından uygulamaya konan kapsamlı gelişimsel rehberlik ve psikolojik danışma programı kapsamında, öğretmenlerin aktif katılımı ile öğrencilere kariyer eğitimi verilmektedir. Yapılan araştırmalara bakıldığında okullarda uygulanan kariyer eğitimlerinin öğrencilerin okul başarılarını, okul etkinliklerine katılımlarını arttırdığı, kariyer farkındalığı, planlaması ve meslekleri araştırma becerilerini geliştirdiği, mesleki olgunluk ve karar verme becerilerini geliştirdiği, okul ile iş arasındaki bağlantıyı görmelerini sağladığı görülmektedir (Yeşilyaprak, 2021).

Okullarda programlara kaynaştırılarak uygulanan kariyer eğitiminin faydaları Kuzgun’a (2014) göre; öğretmenlerin kariyer gelişimi konusunda aktif rol alması ve birinci derecede sorumlu olduklarını kabul etmeleri, kariyer gelişiminin doğal gelişimin bir boyutu olarak kabul edilerek meslek ile ilgili bilgilerin ders konuları ile bütünleştirilerek öğretilmesi, kariyer eğitimi programlarının bütün öğrencilere ulaşarak meslek gelişim görevlerini gerçekleştirmelerini sağlamaları, öğrencilerin aldıkları kariyer eğitiminden sonra daha üst düzeyde mesleki danışmanlık alabilecek duruma gelmeleri, meslek gelişimine kısa ve ekonomik yoldan yardımcı olması şeklinde ifade edilebilir. Okullarda öğrencilerin kariyer gelişimini destekleyen programları geliştirme ve uygulama sürecinde gereken adımlar şu şekildedir: 1.Adım: Hedef grubu belirleme, 2.Adım: Hedef grubun eğitim ihtiyaçlarını belirleme, 3.Adım: Eğitim programının amaçlarını belirleme, 4.Adım: Eğitim programının hangi yöntemle sunulacağına karar verme, 5.Adım: Eğitim programının içeriğini yapılandırma, 6.Adım: Eğitim programını uygulama, 7.Adım: Eğitim programını değerlendirme (Yeşilyaprak, 2021). Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2023 Eğitim Vizyonu’na da baktığımızda kariyer rehberliği bir sistem olarak ele alınmış ve buna yönelik hedefler oluşturulmuştur. Bu hedeflere baktığımızda; tüm eğitim sistemindeki öğrencilerin kendilerini tanıyarak kariyer profili oluşturması ve kariyer gelişim dosyasının e-portfolyosuyla ilişkilendirilmesinin sağlanması, bilimsel yöntemler ile kariyer yönlendirmesinin yapılacağı, ihtiyaçları karşılamak üzere psikolojik danışmanların yeni rol, görev ve fonksiyon yapısı oluşacağı, Türk kültürü dikkate alınarak yetenek, ilgi, meslek değerleri, mizaç, kişilik,

karar verme, kariyer inancı vb. özelliklerin ölçülmesine yönelik araçlar geliştirilmesi, RAM'ların yeniden yapılanması, PDR hizmetlerinin yeri, önemi ve etkililiği için mevzuatın yeniden yapılandırılması, psikolojik danışmanların mesleki gelişimlerinin desteklenmesi, sınıf öğretmenlerinin rehberlik hizmetlerine yönelik becerilerinin artması için eğitimler düzenlenmesi, okullarda rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında nitelikli uzman personel yetiştirilmesi hususunda Yükseköğretim Kurulu ile iş birliği yapılması hedeflenmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği, 2017). Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2023 Eğitim Vizyonu'ndaki hedefleri doğrultusunda bu çalışma ile okullarda kariyer eğitimi programlarının uygulanması ve kariyer planlama ile gelişimi konusunda yapılan çalışmalar üzerine psikolojik danışmanların görüşlerinin araştırılması amaçlanmıştır. Literatür incelendiğinde konu ile ilgili az sayıda çalışmanın olması araştırmanın yapılmasına yol açmıştır ve okul psikolojik danışmanlarının görüşleri ile yapılan çalışmanın alana katkı sağlaması beklenmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, sosyal bir olguyu ayrıntılarıyla incelemeye ve derinlemesine anlamlandırmaya olanak veren nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Kuş'a (2003) göre: "Nitel araştırmaların temel özelliği, araştırma yapılanların bakış açılarını ortaya koyarak dünyayı onların gözleriyle görmedir.". Nitel çalışmalar daha detaylı olarak verilerin toplanması şeklinde ön plana çıkarılarak, soruların analiz edilmesini sağlayan bir araştırma yöntemi olarak belirtilmekte ve nitel çalışmaların verilerin daha ayrıntılı olarak sunulmasını sağladığı vurgulanmaktadır (Strauss & Corbin, 1997). Araştırma olgubilim desenine göre düzenlenmiştir. Olgu bilim deseninde katılımcıların deneyimleme biçimleri ifade edilir (Creswell, Hanson, Clark Plano ve Morales, 2007). Olgubilim insanların kendileri ve başkalarıyla yaşadıkları yaşantıları anlamlandırmalarını, algılamalarını, zihinlerine transfer etmelerini ve fenomeni algılama, tarif etme, anımsama, değerlendirme ve başkalarına kullandıkları dil ile aktarma biçimlerini araştıran, kişilerin bakış açılarından algı ve yaşantılarını ortaya çıkarmayı amaçlayan bir araştırma desendir (Patton, 2002; Ersoy, 2016). Araştırmaya katılan psikolojik danışmanların isimleri ve çalıştıkları kurumlar çalışmada açıkça belirtilmemiştir. Çalışmanın stratejisi betimleyici olarak belirlenmiş ve buna yönelik olarak psikolojik danışmanların araştırmadaki sorun üzerine algıları ayrıntılı olarak betimlenmeye çalışılmıştır (Gürkan, 2020).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmada maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Buradaki amaç, göreceli olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme katkı sağlayabilecek ve görüş belirtebilecek bireylerin çeşitliliğini üst düzeyde yansıtmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2008). Araştırmanın çalışma grubu, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Amasya Merzifon'da bulunan alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden olmak üzere ilkököl (2 Kadın, 1 Erkek), ortaokul (1 Kadın, 2 Erkek) ve lise (2 Kadın, 1 Erkek) eğitim kademesindeki okullarda görev yapan toplam 9 (5 Kadın, 4 Erkek) okul psikolojik danışmanından oluşturulmuştur.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler katılımcıların dış dünyayı algılamalarını düşünceleri ve bakış açıları ile araştırmacıya ifade etmelerini sağlar. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde sorular katı ve değiştirilemez değildir, katılımcının sorulara kendi düşünceleri ışığında özgürce cevap vermesine olanak sağlar (Meriam, 2013).

Öğretmenlere araştırmanın konusu ve araştırmanın yapılma amacı hakkında ayrıntılı bilgi verilerek araştırma formu sunulmuştur (Yalçın ve diğerleri, 2018). Görüşme formu; psikolojik danışmanların Kariyer Eğitimi Programlarının Uygulanması ve kariyer planlama ile gelişimi konusunda yapılan çalışmalar ve bu çalışmaların etkililiği, sınıf öğretmenlerinin kariyer gelişimi ve planlaması konusunda rolleri ve destekleri üzerine psikolojik danışmanların görüşlerine ilişkin 5 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Görüşme formunda sorulan sorular aşağıda verilmiştir.

- 1- Okullarda uyguladığınız ya da yararlandığınız Kariyer Eğitimi Programları var mı? Varsa nelerdir? Okul idaresi ve diğer öğretmenler rehberlik hizmetlerinin gerekliliğine inanıyor mu? Manevi ve fiili destek için neler yapılıyor?
- 2- Okullarda Kariyer Gelişimi ve Planlaması konusunda yapılan çalışmalar nelerdir?

- 3- Okullarda Kariyer Gelişimi ve Planlaması konusunda yapılan çalışmaların etkinliği konusunda ne düşünüyorsunuz?
- 4- Kariyer Gelişimi ve Planlaması konusunda Sınıf Öğretmenlerinden destek alıyor musunuz? Nasıl çalışmalar yapılmakta ve bu konuda Sınıf Öğretmenlerinin nasıl rolleri olduğunu düşünüyorsunuz?
- 5- Kariyer Gelişimi ve Planlaması konusunda Okullarda neler yapılabilir? Bu konudaki önerileriniz nelerdir?

Okul psikolojik danışmanlarına araştırmayla ilgili bilgiler ve sorular, Yarı Yapılandırılmış Form hazırlanarak ulaştırılarak görüşme yapılmıştır. Yarı Yapılandırılmış Forma verilen yanıtlar elden teslim alınmış ve araştırmacı tarafından incelenmiştir.

İşlem ve Veri Analizi

Araştırmaya ait veriler 2021 -2022 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde toplanmıştır. Çalışmada gönüllülük esası dikkate alınmıştır. Çalışmaya gönüllülük esası katılım yapan katılımcılara araştırmacının amacı ve işleyişi hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmacı, katılımcılar ile görüşerek araştırmayla ilgili bilgileri ve soruları, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu hazırlayarak ulaştırmıştır. Yarı Yapılandırılmış Forma verilen yanıtlar elden teslim alınmış ve araştırmacı tarafından incelenmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Olgu bilim araştırmalarında veri analizi, yaşantıları ve anlamları açıklama amacıyla yapılır, içerik analizinde verinin açıklanması ve temaların oluşturulmasına gayret edilir. İçerik analizi: "Elde edilen verilerin sınıflandırılması, özetlenmesi, değişken ve kavramların ölçülerek kategorize edilmesidir." (Tavşancıl & Aslan, 2001). İçerik analizi yapılarak görüşülen psikolojik danışmanlardan, yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle elde edilen araştırma verilerinden benzerlik oluşturanlar belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek 5 tema oluşturulmuş, veriler bu temalar çerçevesinde yorumlanarak sunulmuştur.

BULGULAR

Çalışma grubunu oluşturan psikolojik danışmanlardan, yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle elde edilen bulgular temalar halinde ifade edilmiştir.

Tema 1: Okullarda Uygulanan ya da Yararlanılan Kariyer Eğitimi Programları

Okul psikolojik danışmanlarının okullarda uyguladıkları ya da yararlandıkları Kariyer Eğitimi Programları hakkında bilgi almak amacıyla sorulan soruya verdikleri cevap incelenmiştir. Okul psikolojik danışmanları genel olarak okullarda uygulanan Kariyer Eğitim Programları hakkında bilgilerinin olmadığını ve kullandıkları ya da yararlandıkları bir program olmadığını dile getirerek bu konuda bilgilerinin kısıtlı olduğunu ifade etmişlerdir. Ortaokul kademesinde çalışan psikolojik danışmanlar 8. Sınıflar için planlanan Kariyer Planlama ve Rehberlik dersi kapsamında etkinlikler yapıldığını ifade etmiş, diğer kademelerde çalışan öğretmenler lise ve meslek tanıtımları yapıldığını, meslek elemanlarının okullara davet edildiğini, e-Twinning kapsamında kariyer gelişimi çalışmaları yapılabildiğini belirtmişlerdir. Aşağıda okul psikolojik danışmanlarının görüşlerinden örnekler verilmiştir:

OP1: "8. Sınıf kariyer planlama etkinlikleri. Onun dışında bir programın varlığından haberdar değilim." OP2: "Meslek sokağı, mezun buluşmaları, meslek elemanlarını davet gibi uygulamalar, ilgi envanterleri, okul ziyaretleri gibi." OP3: "Kullandığım bir program yok." OP4: "8. Sınıflar için planlanan Kariyer Planlama ve Rehberlik dersi etkinlikleri uygulanıyor." OP5: "Rehberlik ve Kariyer Planlama dersinin kazanımları dahilinde çalışmalar yapılıyor." OP6: "Ben ilkökul kademesinde çalışıyorum. İlkokulda kariyer gelişimi alanında etkinlikler biraz daha kısıtlı. Sınıf rehberlik etkinlikleri programı dışında yapmış olduğum bir e-Twinning projesinde Kariyer rehberliğine yönelik etkinlikler yaptık. Amacımız ağırlıklı olarak mesleki farkındalığı oluşturmaktı. Hedef belirleme, çevremizdeki meslekleri tanıma, meslek ve gerektirdiği özellikleri tanıma konularında çalıştık." OP7: "Lise ve bölümlerinin tanıtımını yapıyorum." OP8: "Bir program kullanmıyorum." OP9: "Hayır yok."

Tema 2: Okullarda Kariyer Gelişimi ve Planlaması Konusunda Yapılan Çalışmalar

Okul psikolojik danışmanlarının kariyer gelişimi ve planlaması konusunda yaptıkları çalışmaları öğrenmeye yönelik sorulan soruya verdikleri cevaplar incelenmiştir. Farklı kademelerde çalışan okul psikolojik danışmanları üst öğrenim kurumları ve meslek tanıtımları yaptıklarını, meslek elemanlarını ve okulun eski mezunlarını okullara davet ettiklerini, Holland Mesleki Tercih Envanteri gibi test ve envanterler uyguladıklarını, kariyer günleri düzenlediklerini, meslek sokağı uygulamasını kullandıklarını ve öğrencilerin karar verme becerilerini geliştirmek konusunda etkinlikler yaptıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda okul psikolojik danışmanlarının görüşlerinden örnekler verilmiştir:

OP1: “Lise tanıtımları ve lise gezileri, lisede öğrenim gören öğrencileri okula davet etme, il dışında öğrenimine devam eden mezun öğrencilerle 8. Sınıf öğrenci ve velilerini Zoom aracılığı ile buluşturma, bu sene organize sanayi müdürlüğünün planlamış olduğu mesleki eğitim seminerlerine katılma, liselerden gelen tanıtım broşürlerini öğrenci ve velilere dağıtma, 5. Sınıf öğrencilerimizi de lise gezileri faaliyetlerine katma, ve 8. Sınıfa gelmeden diğer kademelerdeki öğrencilerin öğrenim görebilecekleri liseleri tanımalarına yardımcı olma. Okul panosunda konuyla ilgili bilgilendirme yazıları asılması, yine okul web sitesinde bunlara yer verilmesi olabilir.” OP2: “Farklı meslek gruplarını veya eski mezunları okula davet ederek paylaşım sağlanması, Holland mesleki tercih envanteri uygulaması (veya isteğe bağlı farklı envanterler) ve tüm mesleklere dair bilgileri içeren meslek sokağı uygulaması kendim uyguladığım ve meslektaşlarımdan duyduğum en yaygın uygulamalardan.” OP3: “Alan tanıtımı, meslek tanıtımı ve okul türleri hakkında bilgilendirici videolar ve dokümanlar paylaşıyorum.” OP4: “Üst öğrenim kurumları gezileri, meslek tanıtımı ve kariyer günleri, üst öğrenim kurumları tanıtımı ve olanakları, mesleki yönelim için işyeri gezileri, bireyi tanıma tekniklerinin kullanımı, karar verme becerileri konusunda etkinlikleri.” OP5: “Üst eğitim kurumları ziyareti, meslek tanıtımları.” OP6: “Meslek tanıtımları, meslekleri tanıma, hedef belirleme gibi konularda çalışmalar yapılıyor.” OP7: “Ortaokullar için lise ve bölümleri tanıtılıyor. Biraz mesleklerden bahsediliyor.” OP8: “İlgi yetenek envanteri uygulamak, hedef belirleme, meslek tanıtımları, üniversite tanıtımları.” OP9: “Öğrencinin kendisini tanımasını sağlayacak çalışmalar yürütmek(test, envanter uygulamak öğrenci hakkında öğretmenlerinden ve öğrencilerde bilgi alışverişinde bulunmak), meslekleri tanıtmak ve mesleğinde uzman kişilerle öğrencileri buluşturmak, yükseköğretim programlarını tanıtmak ve gezdirmek.”

Tema 3: Kariyer Gelişimi ve Planlaması Konusunda Yapılan Çalışmaların Etkililiği

Okul psikolojik danışmanlarının okullarda kariyer gelişimi ve planlaması konusunda yapılan çalışmaların etkililiğine yönelik görüşlerini öğrenmek amacıyla sorulan soruya verdikleri cevaplar incelenmiştir. Genel olarak yapılan çalışmaların etkili olsa da yeterli olmadığı, ek çalışmalara ihtiyaç duyulduğu görüşü hakim görünmektedir. Aşağıda okul psikolojik danışmanlarının görüşlerinden örnekler verilmiştir:

OP1: “Öğrencinin katılımının aktif olduğu uygulamaların işe yaradığı kanaatindeyim. Sadece bilgi sunulduğu öğrencinin sadece dinleyici olduğu uygulamalar her öğrenciye ulaşmıyor.” OP2: “Kesinlikle işe yaradığını düşünüyorum. Ama farklı faaliyetler ve içerikler olmalı. Uygulamalı eğitimler çoğaltılabilir. Mesela kız meslek lisesi davetinde bizlere tüm bölümlerin neler yaptığı ile ilgili uygulamalı tanıtım yapmışlardı. Harikaydı. Bunu tüm okullar tanıtım faaliyetleri kapsamında yapabilir.” OP3: “Yeterli olduğunu düşünmüyorum. Ek çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bir program doğrultusunda hareket edilmesi etkililiği artırabilir.” OP4: “Yapılan geziler, meslek tanıtım günleri motivasyon açısından fayda sağlıyor. Yetenek ve ilgilerini keşfederek doğru hedefler oluşturmak vakit kazandırıyor.” OP5: “Öğrencilerin bu konuda bilgi alabileceği başka yerler az olduğu için okullar verimli oluyor.” OP6: “Çalıştığım kademe ilkokul olduğu için, mesleki ilgi ve yeteneklerin ayrıştığı bir dönemde olmadıkları için farkındalık geliştirmenin ötesinde yapılan çalışmalar biraz havada kalıyor.” OP7: “Etkin bulmuyorum. Ortaokullarda rehberlik planları var ama böyle bir ders bile yok. Eğitim sisteminde çocuğu yeteneğe göre değil test çözme yeteneğine göre aldığı için Kariye konusunda kendilerini tanımakta geç kalıyor.” OP8: “Sistemli yapıp takip edildiğinde olumlu dönüşler alınıyor.” OP9: “Çalışmalar yeterli olmamaktadır.”

Tema 4: Kariyer Gelişimi ve Planlaması Konusunda Sınıf Öğretmenlerinin Rol ve Destekleri

Okul psikolojik danışmanlarının kariyer gelişimi ve planlaması konusunda sınıf öğretmenlerinin rolleri ve psikolojik danışmanlara sundukları desteğe yönelik sorulan soruya verdikleri cevaplar incelenmiştir. Genel olarak okul psikolojik danışmanları kariyer çalışmalarının rehberlik servisi olarak psikolojik danışmanlar tarafından yürütüldüğünü, zaman zaman sınıf öğretmenlerinden sınıf içi faaliyetler, öğrenci ve veli yönlendirmesi ile anket uygulamaları konularında destek aldıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda okul psikolojik danışmanlarının görüşlerinden örnekler verilmiştir:

OP1: “Destek olanlar da oluyor tabi ama çoğunlukla bu gibi faaliyetler okulda sadece psikolojik danışmanların göreviymiş gibi görülüyor. Sınıf öğretmenleri daha çok sınav sonuçları ve başarıları odaklılar.” OP2: “Okul rehberlik servisi olarak çalışmalarımızı yürütüyoruz genellikle. Sınıf öğretmenlerimiz daha çok gezi gibi faaliyetlerde bize yardımcı oluyor. Sınıf içinde zaman zaman kariyer planlama ile ilgili konuşmalar yapılabilir.” OP3: “Kariyer Günleri çalışmalarında veya anket uygulamalarında zaman zaman destek almıştım.” OP4: “Kariyer planlama ve rehberlik dersinin işleyişinde destek olarak etkinlikleri uyguluyorlar. Etkinlikler tam anlamıyla uygulandığında verimli olduğunu gözlemledim. İşbirliği içinde çalışmak zaman kazandırıyor. Eşgüdümlü çalışmalar öğrenciler açısından daha verimli hale geliyor.” OP5: “Maalesef Kariyer Planlama dersleri olmasına rağmen sınıf öğretmenleri bu

konuda çalışma yapmamaktadır.” OP6: “Sınıf öğretmenleri ellerinden geldiğince destekliyorlar. Velilerin yönlendirilmesi, iletişimin sağlanması, ortam koşullarının oluşturulması konularında destek oluyorlar.” OP7: “Sınıf öğretmenleri öğrencileri daha iyi tanıyor tabii. Yönlendirmelerde destek oluyorlar.” OP8: “Destek oluyorlar. Yapılan çalışmalarda işbirlikçi ve takip konusunda destek oluyorlar.” OP9: “Öğrencilerin dezavantajları ve avantajları konusunda bilgi toplamak. Öğrenciyi yeteneği doğrultusunda yönlendirerek takibin sağlandığı takdirde kariyer planlamasında öğrencinin motivasyonunu arttırabilir.”

Tema 5: Kariyer Gelişimi ve Planlaması Konusunda Okulda Yapılabilecek Çalışmalar ve Öneriler

Okul psikolojik danışmanlarının kariyer gelişimi ve planlaması için okullarda yapılabilecekler konusundaki önerileri ve görüşlerini öğrenmek amacıyla sorulan soruya verdikleri cevaplar incelenmiştir. Aşağıda okul psikolojik danışmanlarının görüşlerinden örnekler verilmiştir:

OP1: “Her okulda yapıldığı gibi öğrencinin kendisini ve ilgilerini yeteneklerini tanıması konusuna ağırlık verilip sonrasında ilgi duyduğu meslekler ya da kariyer planlama sürecine bizzat kendisi dahil olduğu çalışmalar yapılmalıdır. İlgi duyduğu meslek elemanları ile bir gününü geçirmeli, o mesleğin çalıştığı alanlarda bulunmalı aslında erken staj bile denebilir buna.” OP2: “Kesinlikle tanıtımlara daha erken yaşta başlanmalı. 8. Sınıf çok geç. 5. Sınıf itibarıyla bu konuda çalışmalar yapılabilir. Ve liselerin kendi okullarını tanıttığı planlanmış faaliyetler daha etkili oluyor. Mesleki eğitim tanıtımı için organize sanayi bölgesinde bulunan fabrikalar gezilebilir orda çalışan insanların görüş ve önerileri alınabilir.” OP3: “Bir program olması faydalı olabilir. Anketler, interaktif programlar veya uygulamalar, bilgilendirici ve yönlendirici programlar, hızlı ve güvenilir sonuçlar veren materyaller işe yarayabilir.” OP4: “Öğrencilerin aktif katılımı ile meslek tanıtım günleri planlanabilir. Öğrencilerin kendilerini tanımlarına yönelik etkinlikler arttırılabilir.” OP5: “Meslek tanıtımını bizzat kendi yerinde yapmak daha verimli olacaktır.” OP6: “Yapılan çalışmaların dışında aklıma gelen bir şey yok.” OP7: “Öğrencinin akademik başarısı ve ilgisi yoksa ortaokul seviyesinde başlayan; yeteneği ölçüsünde eğitim alacağı bir sistem olmalı. Öğrenci için zaman kaybı ve eziyetmiş gibi olmamalı okul. Hem de nitelikli eleman yetişir.” OP8: “Bazı kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapıp öğrencilerin çalışma sahasını ziyaretleri olabilir. Örneğin adliye emniyet hastane vb.” OP9: “Okullarda yükseköğretim programlarını tanıtıcı etkinliklerin arttırılması(fuar v.s),okul rehberlik servisinin kariyer planlama konusunda eğitim alması.”

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir; okul psikolojik danışmanları genel olarak okullarda uygulanan Kariyer Eğitim Programları hakkında bilgilerinin olmadığını ve kullandıkları ya da yararlandıkları bir program olmadığını dile getirerek bu konuda bilgilerinin kısıtlı olduğunu ifade etmişlerdir. Ortaokul kademesinde çalışan psikolojik danışmanlar 8. Sınıflar için planlanan Kariyer Planlama ve Rehberlik dersi kapsamında etkinlikler yapıldığını ifade etmiş, diğer kademelerde çalışan öğretmenler lise ve meslek tanıtımları yapıldığını, meslek elemanlarının okullara davet edildiğini, e-Twinning kapsamında kariyer gelişimi çalışmaları yapılabildiğini belirtmişlerdir.

Farklı kademelerde çalışan okul psikolojik danışmanları üst öğrenim kurumları ve meslek tanıtımları yaptıklarını, meslek elemanlarını ve okulun eski mezunlarını okullara davet ettiklerini, Holland Mesleki Tercih Envanteri gibi test ve envanterler uyguladıklarını, kariyer günleri düzenlediklerini, meslek sokağı uygulamasını kullandıklarını ve öğrencilerin karar verme becerilerini geliştirmek konusunda etkinlikler yaptıklarını ifade etmişlerdir. Genel olarak yapılan çalışmaların etkili olsa da yeterli olmadığı, ek çalışmalara ihtiyaç duyulduğu görüşü hâkim görünmektedir. Genel olarak okul psikolojik danışmanları kariyer çalışmalarının rehberlik servisi olarak psikolojik danışmanlar tarafından yürütüldüğünü, zaman zaman sınıf öğretmenlerinden sınıf içi faaliyetler, öğrenci ve veli yönlendirmesi ile anket uygulamaları konularında destek aldıklarını ifade etmişlerdir.

Okul psikolojik danışmanlarının kariyer gelişimi ve planlaması için okullarda yapılabilecekler konusundaki önerileri ve görüşlerine baktığımızda; her okulda yapıldığı gibi öğrencinin kendisini ve ilgileri ile yeteneklerini tanıması konusuna ağırlık verilip sonrasında ilgi duyduğu meslekler ya da kariyer planlama sürecine bizzat kendisi dahil olduğu çalışmalar yapılması, öğrencinin ilgi duyduğu meslek elemanları ile bir gününü geçirmesi, o mesleğin çalıştığı alanlarda bulunması, tanıtımlara daha erken yaşta başlanması ve liselerin kendi okullarını tanıttığı planlanmış faaliyetler yapılması, mesleki eğitim tanıtımı için organize sanayi bölgesinde bulunan fabrikaların gezilmesi ve orda çalışan insanların görüş ve önerileri alınması, bir kariyer eğitimi programı olması, anketler, interaktif programlar veya uygulamalar, bilgilendirici ve yönlendirici programlar, hızlı ve güvenilir sonuçlar veren

materyaller kullanılması, öğrencilerin aktif katılımı ile meslek tanıtım günleri planlanması, öğrencilerin kendilerini tanımlarına yönelik etkinliklerin artırılması, meslek tanıtımının bizzat kendi yerinde yapılması, öğrencinin akademik başarısı ve ilgisi yoksa ortaokul seviyesinde başlayan; yeteneği ölçüsünde eğitim alacağı bir sistem olması, bazı kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapıp öğrencilerin çalışma sahasını ziyaret etmesi, okullarda yükseköğretim programlarını tanıtıcı etkinliklerin artırılması (fuar vs.), okul rehberlik servisinin kariyer planlama konusunda eğitim alması öneriler arasındadır.

Literatürdeki diğer araştırma sonuçlarına da baktığımızda, okul psikolojik danışmanlarının kariyer planlaması ve gelişimi konusundaki çalışmalarının anaokulu döneminden lise sonuna kadar devam etmesinin öğrenciler için faydalı olacağı, okul psikolojik danışmanlarının lisansüstü eğitimler ve hizmet içi eğitimler ile kariyer rehberliği konusunda bilgilerinin artırılmasının alana katkı sağlayacağı, diğer öğretmenlerin (özellikle sınıf öğretmenleri) lisans düzeyinde veya hizmet içi eğitimler ile kariyer rehberliği konusunda bilgilerinin artırılması ile sisteme dahil edilmeleri ve psikolojik danışmanlar ile işbirliği içinde olmaları, velilerin seminerler ve aile eğitim programları ile kariyer rehberliği çalışmalarında aktif rol almalarının sağlanması, kariyer gelişim dosyaları tutularak bilişim ağı yolu ile birikimli ilerleme sağlanmasının okullarda kariyer eğitimi konusunda önemli olduğu vurgulanmıştır (Erdemir & Kutlu, 2022; Yaylacı, 2007).

SINIRLILIKLAR

Araştırma verileri 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Amasya Merzifon'da resmi okullarda çalışan psikolojik danışmanlar ile sınırlıdır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular ile sınırlıdır. Araştırmada araştırmacı yanlılığı, katılımcılarla araştırmacının veri toplanan kişiler ile aynı meslekten olması ve genellenabilirlik sınırlı olması araştırmacının sınırlılıklarındandır.

KAYNAKÇA

- Akkoç, F. (2009). Lise Öğrencilerinin Kariyer Düşüncelerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.
- Bozgeyikli, H. (2004). Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(11), 221-234.
- Can, A., & Taylı, A. (2014). Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişimlerinin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 321-346.
- Creswell, J. W., Hanson, W. E., Clark Plano, V. L., & Morales, A. (2007). Qualitative research designs: Selection and implementation. *The Counseling Psychologist*, 35(2), 236-264.
- Çivildag, A., Günbayı, İ., & Yörük, T. (2015). Eğitim örgütlerinde mesleki rehberlik çalışmalarına ilişkin nitel bir analiz: Antalya örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(38), 683-701.
- Doğan, H. (2002). Bilgi Verici Danışmanlık Programının Üniversiteye Giriş Sınavı ve Üniversite Eğitimine İlişkin Yanlış İnançlara Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Erdemir, S., & Kutlu, M. (2022). Kariyer Rehberliği Sistemine İlişkin Okul Psikolojik Danışmanlarının Görüşlerinin İncelenmesi: Nitel Bir Çalışma. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(17).
- Gelso, C., & Fretz, B. (2001). *Counseling psychology*. San Diego: Harcourt College Publishers.
- Gibson, R. L., & Mitchell, M. H. (1999). *Introduction to counseling and guidance* (Fifth Edition b.). New Jersey: Prentice Hall International.
- Gürkan, U. (2020). Rehberlik Öğretmenlerinin Bakış Açısıyla Okul Rehberlik Hizmetlerinde Yaşanan Sorunlar. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 577-605.
- Korkut, F. (2007). Psikolojik Danışmanların Mesleki Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ile İlgili Düşünceleri ve Uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(32), 187-197.
- Kuş, E. (2003). *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı kuramları ve uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kuzgun, Y. (2006). İlköğretimde meslek gelişimi. (K. Y., Dü.) 125-155.
- Kuzgun, Y. (2014). *Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş* (6 b.). Ankara: Nobel.
- Meriam, S. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama için Bir Rehber*. (S. Turan, Çev.) Ankara: Nobel Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği. (2017). https://orgm.meb.gov.tr/meb_ıys_dosyalar/2017_11/10113305_yeni_rehbrlk_yon.pdf adresinden alındı

- Öztemel, K. (2021). *Kariyer Planlama ve Geliştirme* (3 b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Özyürek, R. (2013). *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Kuramları*.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Evaluation And Research Methods* (3rd Ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Schmidt, J. J. (1999). *Counseling in schools: essential services and comprehensive programs* (Third Edition b.). Boston: A Viacom Company,.
- SG, N., & J, H.-B. (2013). *Career Development Interventions in the 21st Century* (4 b.). Boston: MA, Pearson.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1997). *Grounded Theory In Practice*. London New Delhi: Sage Publications.
- Tavşancıl, E., & Aslan, A. E. (2001). *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri. İstanbul.* İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Vergiliel Tüz, M. (2003). Kariyer Planlamasında Yeni Yaklaşımlar. *U. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(4).
- Yalçın, S., Yılmaz, M., & Karakaya, Y. (2018). Okul Yöneticilerinin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servislerine İlişkin Metaforik Algıların İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 662-675. <https://doi.org/10.17556/erziefd.405142>
- Yaylacı, G. Ö. (2007). İlköğretim Düzeyinde Kariyer Eğitimi ve Danışmanlığı. *bilig* (40), 119-140.
- Yeşilyaprak, B. (2011). Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı: Kuramdan Uygulamaya.
- Yeşilyaprak, B. (2019). Türkiye’de Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı Hizmetleri: Güncel Durum ve Öngörüler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 73-102.
- Yeşilyaprak, B. (2021). *Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı* (13 b.). Ankara: Pegem.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Makale Geçmişi	<i>Geliş:</i> 16.10.2022	<i>Kabul:</i> 10.12.2022	<i>Yayın:</i> 31.12.2022
Makale Türü	Araştırma Makalesi		
Önerilen Atıf	Kurnaz, Ö. & Bozkurt, E. (2022). Okullarda kariyer eğitimi programlarının uygulanması ve yapılan çalışmalara ilişkin psikolojik danışmanların görüşleri. <i>Journal of Research in Education and Teaching</i> . 11 (4), ss. 71-78.		